

ОБРАЗНІСТЬ ПІСЕННОЇ ЛІРИКИ СТІНГА У СВІТЛІ ЮНГІВСЬКОЇ ТЕОРІЇ АРХЕТИПІВ

(до 70-річного ювілею митця)

Наталія Науменко

доктор філологічних наук, професор

член Національної спілки письменників України

Зовнішня побудова ліричних творів дає можливість глибше відчувати той розмах емоцій, настроїв, роздумів, який несе рядок, період, строфа. Відповідні віршові повтори сприяють акцентуванню ідей, що впливають з твору. У цьому зв'язку викликає інтерес архітектоніка та змістова наповненість сучасної пісні.

Поети підкреслювали і підкреслюють необхідність особливої уваги, чутливості до слова при написанні пісні. З англомовних джерел відома настанова піснярам-початківцям: «Навчайтеся у Стінга – він не написав жодної поганої пісні». Йдеться про рідкісно виладовану розповідність, навіть епічність віршового доробку цього митця, якими він завдячує покладеному на музику різних стилів поєднанню архетипних сюжетів, образів світової культури та традицій англійської баладної творчості¹.

Журналісти та музичні критики, пишучи про Стінга, часто наділяють його перифрастичними іменами з філософським підтекстом: «співак, винороб і шахіст у позі лотоса», «алхімік британського року» (Таня Хаген), «несамовитий Стінг» тощо. Сам співак, добре володіючи грою на семи музичних інструментах, кожному з них дав своє ім'я. Одним із цих семи інструментів є органіструм, партію на якому митець виконував, зокрема, у пісні «Hurdy Gurdy Man» («Лірник», альбом «If on a Winter's Night», 2009). А

---

¹ Семенюк Г.Ф., Гуляк А.Б., Науменко Н.В. Літературна майстерність письменника: підручник. Київ: Видавництво «Сталь», 2015. С. 182-183.

що органіструм знаний в Україні під синонімом «колісна ліра», це дозволяє дати Стінгові ще один перифрастичний псевдонім – «Лірник». Усе зазначене дозволяє говорити про Стінга як про «неоязичника» (у кращому значенні цього поняття), людину, яка уміє видобути з речей їхній прихований потенціал і перетворити його на художнє слово.

Сама собою назва першого альбому Стінга «Сон про синіх черепахах» містить глибинний психоаналітичний підтекст. Автор пояснював вибір заголовка так: «*Черепаха – це істота, яка може жити як на суходолі, так і в морі. А море – це чудовий символ нашого підсвідомого*»². Черепахами, своєю чергою, Стінг жартома називав музикантів, із яких йому належало сформувати новий ансамбль – після розпаду «The Police» у 1983 році: клавішника Кенні Кірклєнда, саксофоніста Бренфорда Марсаліса, басиста Дерріла Джонса та ударника Омара Хакіма.

Не випадковим виявився й вибір назви для останнього альбому «Поліції» – «Synchronicity» (синхронність), терміна, запозиченого з архетипної теорії К.-Г. Юнга – як синоніма «*подібних або однакових думок, снів тощо, які одночасно виникають у різних людей і в різних місцях*»³. Прийом синхронності саме в цьому розумінні став засадничим для творення системи символів у сольних альбомах Стінга. Осягнути юнгівський пласт у його ліриці можна, звернувшись до трактувань основних архетипів. Так, **Персона** – маска актора в античному театрі – являє собою індивідуальну систему адаптації або остаточно обрану манеру ставлення до світу. Персона, за Юнгом, – це те, чим людина насправді не є, але водночас і те, чим вона сама, так як і інші, себе вважає⁴.

Символами Персона виступають Дім, Одяг, Робота, Знаряддя праці та деякі інші. Прикметно, що вже в першому альбомі «The Dream of the Blue Turtles» (1985) Стінг – навіть у межах однієї пісні – зводить ці образи у

---

² Garbarini, V. Sting under the Gun. *Musician*. №82 (August 1985). P. 33.

³ Jung, C.-G. Über die Entwicklung der Persönlichkeit. *Gesammelte Werke*. Bd. XVII. Berlin, 1922. S. 66.

⁴ Jung, C.-G. Psychologie und Dichtung. *Mensch und Kultur. Grundwerk*. Bd. 9. Walter. 1927. S. 137.

великий архетипний комплекс, зіставляючи деталі інтер'єру з людськими почуттями, створюючи дивовижні неологізми:

*There were rooms of forgiveness
In the house that we share
But the space has been emptied
Of whatever was there
There were cupboards of patience
There were shelfloads of care
But whoever came calling
Found nobody there⁵*

Тінь – сукупність усіх особистісних і колективних елементів, які внаслідок своєї несумісності зі свідомо обраною настановою є пригнічені, й у результаті в підсвідомому вони поєднуються у відносно автономну «відокремлену» особистість із протилежними тенденціями. Подібно до героїв снів, Тінь має ту саму стать, що й сновидець⁶.

Обґрунтовуючи природу архетипу Тіні, К.-Г. Юнг писав: «Тінь персоніфікує все, що людина відмовляється визнавати в самій собі, й усе, що вона прямо чи опосередковано в собі пригнічує... [Водночас] тінь включає низку позитивних якостей, наприклад реалістичне сприйняття дійсності, творчі імпульси тощо»⁷. Тому в усіх восьми піснях альбому Стінга «The Soul Cages» (1991) образ тіні отримує тлумачення позитивне – вона стає символічним alter ego митця, помічником у творчості.

Поняття **Анімуса й Аніми** Юнг визначав так: «Кожен чоловік носить у собі вічний образ жінки, не тієї чи іншої конкретної жінки, а певний

---

⁵ Sting (Sumner, G.M.). Consider Me Gone. URL: www.sting.com/discography.albums/20/Albums

⁶ Юнг К.-Г. Архетип и символ / пер. с нем. 2-е изд. Москва: Мир, 2004. С. 140.

⁷ Jung, C.-G. Psychologie und Dichtung. *Mensch und Kultur. Grundwerk*. Bd. 9. Walter. 1927. S. 141.

визначений образ жіночності... Так само в естві кожної жінки є природжений образ чоловіка, [який] ми можемо назвати образом мужності»⁸.

Чоловіче й жіноче постійно перебувають у стані взаємопроникнення: «Анімус є поєднанням спонтанних думок і поглядів, які справляють потужний вплив на емоційне життя жінки»⁹. Тому, за Юнгом, Анімус уміє проектувати себе на певні «духовні» авторитети й усякого роду «героїв» (тенорів, «артистів», спортсменів)¹⁰.

Врешті-решт, **Самість** – центральний архетип – осердя, цілісність особистості. Самість, за Юнгом, – це життєва мета кожного, оскільки вона є найповнішим виразом того, що люди звикли називати поняттям «індивідуальність»¹¹. Символами Самості є коло, мандала, квадрат, а також дитина (немовля). І якщо синонімом **кола** у музичному записі є рефренна будова пісні, повторювані фрази та мотиви, а **квадрата** – кратна чотирьом кількість рядків у більшості строф, то архетипний образ **дитини** для Стінга – батька шістьох нащадків – є знаковим для кожного альбому.

Прикметним у пісні «Something the Boy Said» («Ten Summoner's Tales», 1993) є архетип **Тіні**: її миттєвою появою та зникненням (*Sometimes we glimpse a shadow falling / The shadow would disappear...*) символізується подолання у душах воїнів нав'язливого страху, але в наступній строфі вона стає прихованою метафорою неминучості:

The clouds were like dark riders

*Flying on the face of the moon...*¹²

Звідси й межовий стан героя (*Am I dead or am I living?..*), а ще точніше – його острах обернутися назад, аби не побачити бенкетування круків. Відчувається подібність до міфу про Орфея та Евридіку: в античному

---

⁸ Ibidem. S. 142.

⁹ Ibidem. S. 143.

¹⁰ Ibidem. S. 144.

¹¹ Jung, C.-G. Psychologie und Dichtung. *Mensch und Kultur. Grundwerk*. Bd. 9. Walter. 1927. S. 145.

¹² Sting (Sumner, G.M.). Something the Boy Said. URL: www.sting.com/discography.albums/16/Albums

інваріанті поглянути назад було заборонаю Аїда, і її порушення призвело міфічного співця до остаточної втрати коханої.

З теоретичної точки зору, до лірики Стінга можна застосувати і юнгіанське **бачення творчої праці**: «...доречно було б уявити процеси творчості у вигляді живої істоти, яка визріває в душі поета. В аналітичній психології це явище називається «автономним комплексом». Як відокремлена частина душі він веде самостійне, вилучене з ієрархії свідомості психічне життя і, відповідно до свого енергетичного рівня, своєї сили, виявляється у вигляді порушень довільно спрямованих операцій свідомості. В інших випадках він мобілізує «Я» на службу собі»¹³.

В аспекті рецептивної естетики це означає, що Стінг кожену пісню «викохує, як живу істоту», не женучись за кількістю написаного, не вдаючись до плагиату й будучи здатним зробити конструктивним кризовий період. Тому з особливими почуттями київська спільнота шанувальників співака очікує на появу його нового – після «44/876» 2018 року – альбому, із також архетипною назвою «The Bridge» («Міст»)

Ліричний оповідач значної кількості пісень Стінга оприявнює сюжети розповідей про свої пригоди та переживання в архетипному (за К.-Г. Юнгом¹⁴ та Н. Фраєм¹⁵) образі батька:

*...For the ship had turned into the wind
against the storm to brace
and underneath the sailor's hat
I saw my father's face*¹⁶

Глибинне архетипне начало притаманне й малознаній для українського слухача пісні Стінга з альбому «The Soul Cages» – «When the Angels Fall».

---

¹³ Юнг К.-Г. Дух в человеке, искусстве и литературе / научн. ред. перевода В.А. Поликарпов. Минск : Харвест, 2003. С. 79.

¹⁴ Там же. С. 214-215.

¹⁵ Frye, N. Anatomy of Criticism: Four Essays. 2nd edition, revised. New York: Ateneum, 1966. P. 122.

¹⁶ Sting (Sumner, G.M.). The Wild Wild Sea. URL: www.sting.com/discography.albums/17/Albums

К. Гейбл називає її виявом найтіснішого зв'язку між концептами християнського світогляду та юнгіанської філософії в одному тексті; іншим витвором такого гатунку, на думку дослідника, є хіба що «Dead Man's Rope», або «Мотуз вішальника», з альбому 2003 року «Sacred Love»¹⁷.

На початку вірша лейтмотивом виступає слово «dream», котре можна тлумачити і як «мрія», і як «сон»:

*So high above of worlds tonight
The angels watch us sleeping
And underneath the bridge of stars
We dream in safety's keeping*

*But perhaps a dream is dreaming us
Soaring with the seagulls...¹⁸*

Ангели, які охороняють сонних людей, і люди, які снять (*саме снять, а не сплять*) під надійним захистом, – фігура образного хіазму¹⁹, через яку Стінг робить спробу прояснити загадку сну та сновидіння. У вірші це – дивовижний концепт «*а може, снам снімося ми*» (*but perhaps a dream is dreaming us*), де значна семантична роль належить птахам – чайкам і орлам, які викликають відому з дитинства асоціацію польоту уві сні.

У другій строфі з'являється мотив хреста – вірогідний аналог образу птаха із початкових рядків. Хрест (у Стінга *father's cross* – і як образ розп'яття Живого Бога, і як належна батькові священна реліквія) лишає тінь на стіні:

Take your father's cross

---

¹⁷ Gable, C. Op. cit. P. 64.

¹⁸ Sting (Sumner, G.M.). When the Angels Fall. URL: www.sting.com/discography/albums/17/Albums

¹⁹ Науменко Н.В. Серпантинні дороги поезії: природа та тенденції розвитку українського верлібру: монографія. Київ: Видавництво «Сталь», 2010. С. 244-245.

Gently from the wall

The shadow still remaining...

Варто ще раз наголосити: за Юнгом, одним зі способів самоусвідомлення є розуміння взаємозв'язку Персона з Тінню; таким чином, слід визнати й свій – також у фігуральному значенні – хрест, як про те твердить ліричний оповідач Стінга (якому, за висловом К. Гейбла, й самому бувало некомфортно у пастках релігійності²⁰). Мотив неминучості («і ангели також падають») уособлено навіть у приспіві-моноримі, де тривожної інтонації надає повторюване звукосполучення /ɔ: l/:

When the angels fall

Shadows on the wall

In the thunder's call

Something haunts us all

When the angels fall

*When the angels fall*²¹

Іншими словами, у цитованій пісні Стінг утверджує бунтарську, певною мірою, ідею: кожен із нас потребує духовності та зв'язку з вищими силами, одначе не менше нам потрібна і свобода – аж до «відмови від ангела-охоронця»²², право на власну думку та самореалізацію:

Bring down the angels

Cast them from my sight

I never want to see

*Million suns at midnight...*²³

---

²⁰ Gable, C. Op. cit. P. 64.

²¹ Sting (Sumner, G.M.). When the Angels Fall. URL: www.sting.com/discography.albums/17/Albums

²² Науменко Н.В. Образи його серця... Формозмістові доміанти пісенної лірики Стінга: монографія. Київ: Видавництво «Сталь», 2019. С. 153.

²³ Sting (Sumner, G.M.). When the Angels Fall. URL: www.sting.com/discography.albums/17/Albums

І можна погодитися з К. Гейблом, що ця ідея актуалізується в «Мотузці вішальника» з альбому «Sacred Love», висловлена тими самими словами, але вже в іншому семантичному вимірі. Хронотоп сну в цій пісні змінюється на мотив постійного пішого руху (*I just keep walking, like I've been walking for a thousand years*), який співвідноситься з межовим станом «поміж найтемнішими страхами та найдорожчими надіями», що в ньому опинився ліричний оповідач:

*Now I'm suspended between my darkest fears and dearest hope
Yes I've been walking,
now I'm hanging from a dead man's rope...*

Вислів «dead man's rope», винесений у заголовок вірша, К. Гейбл трактує як синонім галюциногенного напою бразильських індіанців «аягуаска», який упродовж певного часу служив «допінгом» для Стінга²⁴. Та, на думку авторки цієї статті, він набуває іншого фігурального значення – співзвучного з прислів'ям «у домі вішальника не говорять про мотузку». Тобто, йдеться про табуований предмет для розмови, – і чи не міг таким забороненим предметом стати «блудний син», ліричний герой пісні? Численні речові деталі (колодязі, дзеркала, дім, постіль) у тексті перетворюються на символи вічного руху, котрий, урешті-решт, закінчується поверненням додому:

*All this wandering has led me to this place
Inside the well of my memory, sweet rain of forgiveness
I'm just hanging here in space²⁵*

---

²⁴ «Жало» не жалеет ни о чем. *ТВ–Парк*. 1998. 15 ноября. С. 42.

²⁵ Sting (Sumner, G.M.). Dead Man's Rope. URL: www.sting.com/discography.albums/28/Albums

Узагальнюючи, можна стверджувати, що співвідношення родових та жанрових елементів у пісні, незалежно від взаємодії в ній стильових домінант, від тематики та проблематики окремо взятого твору, дає підстави визначити її як особливу контактну зону. У ній відбуваються шукання в галузі поетичної форми і змісту, творяться специфічні жанрові модифікації пісенного тексту, по-новому трактується традиційна образність. Усі ці вектори простежуються у творчості Стінга.

Провідні теми у творчості співака – осягнення людиною свого місця у довкіллі, її відповідальність за себе та за інших, родинні стосунки, релігійність як форма поновлення та підтримання зв'язку зі світом, повернення до джерел. Кожна з цих тем отримала свою образно-символічну систему, в зіставленні яких можна прочитати спільні архетипні мотиви: «дім», «храм», «море», «мати», «батько», «жінка», «дитина», «серце», «душа», «любов». Це відкриває перспективи для подальших досліджень лірики Стінга в контексті архетипної критики та імагології.

Слідом за Т.С. Еліотом, котрого високо цінував, Стінг сприймає віршування як гру розуму, калейдоскоп вражень і почуттів, але й він сам витворив такий стиль, у котрому матеріалізується не лише головний концепт його світогляду – занепокоєння внаслідок зміщення духовних орієнтирів світу на тлі зміни тисячоліть, а й способи віднайдення первозданної гармонії. Робить він це передусім через синтез поетичної мови та музики, виступаючи їх Творцем і Перетворювачем.

**ПЕРЕКЛАДИ ПІСЕНЬ СТІНГА
ДИТЯЧИЙ ХРЕСТОВИЙ ПОХІД
(CHILDREN'S CRUSADE, 1985)**

Юні солдати, шістнадцяти літ,
Рушили вперше в незвіданий світ.
Їм би ще гратись, – так спокій обрид:
Дитячий хрестовий похід!..
У невідомість їх фатум веде;
Бельгія... Франція... Дітки, ви де?..
Опій – для юних! – на обрії Схід...
Смерть за життям – слід у слід.

Ні, Англії діти – вовік не раби:
Вже краще загибель, ніж пута ганьби!
Ці Англії квіти – десь там, на полях;
Нескінчений шлях усього покоління...

Добре в тилу генералам товстим:
Що та історія? – попіл і дим...
Опій – для юних! – на обрії Схід...
Смерть за життям – слід у слід,
Дитячий хрестовий похід...

Ні, Англії діти – вовік не раби:
Вже краще загибель, ніж пута ганьби!
Ці Англії квіти – десь там, на полях;
Нескінчений шлях усього покоління...

...Вісімдесяти. У Сохо, вночі,

Опій збирає страшні врожаї.
Опій – для юних! – на обрії – Схід...
Смерть за життям – слід у слід,
Дитячий хрестовий похід!
10.10.2019

ТАКА ЛЮБОВ СКІНЧИЛАСЯ НЕВДАЛО!
(Perfect Love... Gone Wrong, 1999)²⁶

А ось питання, що тривожить давно
Мій сон:
Коли не кожному хвостом махаєш –
Чи це не моветон?
Я завдаю тобі чимало бід,
І маю не такий щоб дуже пишний родовід, –
Зате нам добре разом!
...Отак живи й радій,
Доки не з'являється Чужий.

Не полюбить, як я люблю,
Він ніколи у житті тебе, повір.
А ти йому – смачні обіди,
А він мені – слова огиди:
Типу, я вам заважаю...

*Je sais que c'est dur, mais il faut se faire au changement, tu vois
J'ai négligé le primordial pendant trop longtemps crois moi...
Je suis consciente, je vois bien que tu souffres, mais ça s'attenuera
Car c'est d'un homme plus d'un chien don't j'ai besoin pres de moi*

---

²⁶ Відповідно до задуму автора оригінального тексту, куплети французькою мовою залишено без перекладу.

*Cesse donc de grogner, mon choix est fait c'est comme ça
N'en fait pas trop, ton attitude risque de t'éloigner de moi
Faut que tu comprennes, puisque tu dis m'aimer tant que ça
Desormais nous sommes trois, lui toi et moi*

Бородаті оповідки,
Та нерідко повертаюсь я до них.
Як кіт із дому – миші в танець:
Хоч такий, та шанець
Перебути день самотній.

...Всю ніч я вив і весь день я спав;
Ще пряничка з'їж, маленька, аби нудьгу прогнав.
Маю довгий повідець, – хоч повіситись на нім:
Це ж мука – тебе любити, як у парі ти з Чужим!
Готуєтесь до свайби?..
Ох, його я покусав би –
Щоб і шлях забув до тебе!

*Ta mauvaise foi, j'aimerais bien que ça s'arrête
Me separer de toi, aujourd'hui ça trotte dans ma tête
Moi non, j'en peux plus, tu n'est q'un chien, c'est trop bête
La situation m'avait ppourtant l'air d'être des plus nette
C'est clair, que je l'aime c'est un fait, ton égoïsme m'inquiète
Après toutes ces soirées passées seuls en tête à tête
Chaque chose a une fin, et c'est la fin de la fête
Pour toi, car bientôt il n'y aura plus que lui et moi, lui et moi.*

Незрівнянної краси
Ця любов моя була, –

Але все зійшло на пси.

Отакі-то, брат, діла!..

Кажеш, я не подарунок, –

Але ж я твій порятунок,

І буду твоїм найвірнішим другом

У радості й журбі.

І нащо нам хтось третій?

Нехай іде собі...

21.10.2019; 12.09.2021

INSHALLAH (2016)

Спи, дитятко, я з тобою,

Свище вітер за кормою.

Всюди темінь і тривога.

Юна мати молить Бога:

Inshallah, Inshallah,

На все воля Твоя,

Вища воля Твоя!..

Свище вітер, котить хвилі,

Проти бурі ми безсилі.

В цьому світі ми – вигнанці;

Що чекає нас уранці?

Inshallah, Inshallah,

На все воля Твоя,

Вища воля Твоя!..

Що за морем? – ніч і страх,
Але й дім наш – у сльозах.
Боже, Боже! – молять люди:
Твоя воля – будь, що буде!

Inshallah, Inshallah,
На все воля Твоя,
Вища воля Твоя!..

22.10.2019